

Πόλεμος και Πολιτική

Μάθημα 11^ο: Από την Παλινόρθωση στον Αποικισμό
1815 – 1913

Γεώργιος Μαργαρίτης, Καθηγητής
Τμήμα Πολιτικών Επιστημών, ΑΠΘ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Μάθημα 11^ο

Χρονολογικό πλαίσιο: 1815 – 1913

Από την Παλινόρθωση στον Αποικισμό

Περιεχόμενα μαθήματος

1. Το Βατερλώ και η «Παλινόρθωση».
2. Οι εθελοντές των επαναστάσεων.
3. Οι μαζικοί στρατοί.
4. Οι αποικιακοί πόλεμοι.
5. Η οικονομία του πολέμου.
6. Ειδική Βιβλιογραφία.
7. Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης.

Σκοποί μαθήματος

- Η «Παλινόρθωση» και η προσπάθεια επαναφοράς των επαγγελματικών στρατών.
- Η διεκδίκηση πολιτικών δικαιωμάτων μέσα από τη στρατιωτική κινητοποίηση των εθελοντών των επαναστάσεων.
- Η συμβολή της βιομηχανικής επανάστασης, του σιδηροδρόμου, των ατμόπλοιων και του Αμερικάνικου Εμφύλιου στην συγκρότηση μαζικών στρατών.
- Η προσέγγιση των αποικιακών πολέμων ως πολέμων εκπαιδευτικής περιπέτειας και εκκολαπτόμενου ρατσισμού.
- Η στράτευση των κοινωνιών και των οικονομιών.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

1^η ενότητα

Το Βατερλώ και η «Παλινόρθωση»

Η «Παλινόρθωση» του Παλαιού Καθεστώτος

- Η τελική ήττα του Ναπολέοντα στο Βατερλώ θεωρήθηκε θρίαμβος των απολυταρχικών ηγεμόνων της Ευρώπης, των δυνάμεων δηλαδή του Παλαιού Καθεστώτος.
- Για το λόγο αυτό η περίοδος που ακολούθησε ονομάστηκε «Η Παλινόρθωση» (Restoration).

Ιερή Συμμαχία

Το Συνέδριο της Βιέννης και η Ιερή Συμμαχία που γεννήθηκε μέσα σε αυτό

- διαμόρφωσαν ένα είδος καθεστωτικής τάξης στην Ευρωπαϊκή ήπειρο
- όπου δεν θα είχαν θέση
- εθνικές ή δημοκρατικές διεκδικήσεις.

Διάψευση των προσδοκιών της Γαλλικής Επανάστασης

Η σύμβαση της Γαλλικής Επανάστασης όπου

- η συμμετοχή των πολιτών στην προάσπιση του Έθνους
- τους άνοιγε το δρόμο στην πολιτική εκπροσώπηση,
- δεν είχε πλέον λόγο ύπαρξης.

Επαναφορά των καθεστωτικών επαγγελματικών στρατών

Ως εκ τούτου

- οι εθνικοί στρατοί που βασίζονταν στην γενική επιστράτευση περιορίστηκαν ή καταργήθηκαν
- και οι καθεστωτικοί επαγγελματικοί στρατοί ξαναήρθαν στο προσκήνιο.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

2^η ενότητα

Οι εθελοντές των επαναστάσεων

Ένταξη στην πολιτική μέσα από την στρατιωτική κινητοποίηση

Η ιδέα της γενικής στρατιωτικής κινητοποίησης

- ως μέσο για την απόκτηση πολιτικών δικαιωμάτων
- πέρασε μέσα από τους μαιάνδρους του ρομαντισμού στα επαναστατικά κινήματα εκείνης της «οπισθοδρομικής» εποχής.

Το παράδειγμα της Ελληνικής επανάστασης 1/2

Στην Ελληνική Επανάσταση

- οι «Έλληνες» που όφειλαν να πολεμήσουν για την ανεξαρτησία της χώρας τους
- ήσαν εν δυνάμει όλοι – οι χριστιανοί έστω – κάτοικοι της επαναστατημένης επικράτειας.

Το παράδειγμα της Ελληνικής επανάστασης 2/2

- Και τελικά εκείνοι που όντως απέκτησαν πρόσβαση στην περίπλοκη νέα εξουσία ήσαν
- οι περίπου δέκα χιλιάδες ένοπλοι που μπόρεσε να δώσει η ελληνική κοινωνία.

Πολιτικές διεκδικήσεις μέσα από την στρατιωτική κινητοποίηση

Τα σώματα των Φιλελλήνων επίσης θεωρούσαν συχνά τους εαυτούς τους

- προπλάσματα μαζικών λαϊκών στρατών που θα στρέφονταν ενάντια στην τυραννία, εθνική και – ενίοτε – κοινωνική.
- Το στρατιωτικό εργαλείο είχε γίνει στοιχείο της πολιτικής διεκδίκησης.

Επίδοξοι αστοί πολιτικοί – στρατιώτες

Τα επαναστατικά κινήματα – με κορυφαία εκείνα του 1830 και 1848 – αντιπαρέτασαν

- τους ένοπλους πολίτες (σε επίκληση των πολιτοφυλάκων της Γαλλικής Επανάστασης)
- στους επαγγελματίες στρατιωτικούς που στέλνονταν εναντίον τους.

Αν και συνήθως τα αποτελέσματα της αναμέτρησης δεν ήσαν τα επιθυμητά

- η επίκληση αυτή μας υπογραμμίζει το πόσο οι επίδοξοι αστοί πολιτικοί αισθάνονταν πρώτα απ' όλα στρατιώτες.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

3^η ενότητα

Οι μαζικοί στρατοί

Η βιομηχανική επανάσταση και γενική επιστράτευση

Με τις δυνατότητες που πρόσφερε η βιομηχανική επανάσταση οι τεχνικές του πολέμου άλλαξαν

- και η γενική επιστράτευση έγινε στρατιωτικό εργαλείο ερήμην των πολιτικών της παρενεργειών.

Σιδηρόδρομοι και σιδερένια ατμόπλοια

Η αστική τάξη βιάδιζε σταθερά προς τον έλεγχο του κόσμου

- ενώ οι σιδηρόδρομοι και τα σιδερένια ατμόπλοια
- μπορούσαν πλέον να εφοδιάζουν πολυπληθείς στρατούς μέσα σε άλλοτε απρόσιτη ενδοχώρα.

Αμερικάνικος Εμφύλιος Πόλεμος

Ο στρατός της Συνομοσπονδίας, στον Αμερικανικό Εμφύλιο Πόλεμο

- επιστράτευσε περισσότερο από 20% του συνολικού (λευκού) πληθυσμού,
- ποσοστό που έκτοτε δεν έχει ίσως επαναληφθεί σε κανέναν πόλεμο.

Διαφοροποίηση των μαζικών στρατών 1/2

Στις νέες συνθήκες το αναγκαίο μέγεθος των στρατών

- τους εμπόδιζε να μοιάσουν με αυτούς του «Παλαιού Καθεστώτος»,
- να είναι δηλαδή καθεστωτικοί
- και αμιγώς επαγγελματικοί,
- πολιτικά εργαλεία στα χέρια κάθε μονάρχη και ηγεμόνα.

Διαφοροποίηση των μαζικών στρατών 2/2

Επρόκειτο ίσως για την μεγαλύτερη αποτυχία

- της Παλινόρθωσης στην προσπάθειά της
- να φέρει τον πολιτικό χρόνο πίσω,
- στους πριν την Γαλλική Επανάσταση καιρούς.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

4^η ενότητα

Οι αποικιακοί πόλεμοι

Αποικιακή επέκταση

Μετά την καπιταλιστική κρίση του 1873 οι μεγάλες ευρωπαϊκές δυνάμεις

- στράφηκαν προς την αποικιακή επέκταση
- θέλοντας να εντάξουν στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής
- το σύνολο του τότε γνωστού και άγνωστου κόσμου.

Αντιμετώπιση πρωτόγονων στρατών

Ο ύστερος αυτός αποικισμός έφερε αντιμέτωπους

- ευρωπαϊκούς στρατούς
- με τους τεχνολογικά υποδεέστερους στρατούς,
- συχνά πρωτόγονους,
- στρατούς των τοπικών βασιλείων και φυλών.

Εύκολη επικράτηση των ευρωπαϊκών στρατών

Παρά τα λίγα «ατυχήματα» (Ζουλού, Άντουα, Χαρτούμ) η επικράτηση των ευρωπαϊκών στρατών υπήρξε και καθολική και εύκολη.

- Μικρά σχετικά εκστρατευτικά σώματα αποτελούμενα από επαγγελματίες στρατιωτικούς κατακτούσαν αχανείς εκτάσεις γης συντρίβοντας την όποια αντίσταση συναντούσαν.

Ο πόλεμος ως εκπαιδευτική περιπέτεια – «σπορ»

- Κάτω από αυτές τις συνθήκες ο πόλεμος έγινε ένα είδος εκπαιδευτικής περιπέτειας, ένα είδος μύησης για τους τολμηρούς νέους της εποχής.
- Ο πόλεμος με τους «κατώτερους» θεωρήθηκε ένα είδος παιγνίου – ένα «σπόρ» όπως και τα άλλα που εφευρίσκονταν αυτήν την εποχή.

Θεμέλια του ρατσισμού και των ολοκληρωτικών πολέμων

Πολιτικά η ιδέα ότι οι υποδεέστεροι πολιτιστικά λαοί είναι «αναλώσιμοι» κατά τη βούληση των ισχυρών

- θεμελίωσε τον σύγχρονο ρατσισμό και τις τερατογενέσεις του εικοστού αιώνα.

Κοινωνικά η παρεξήγηση για την «ευκολία» του πολέμου και η θεώρησή του ως περιπέτεια

- διευκόλυνε την διολίσθηση της Ευρώπης στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

5^η ενότητα

Η οικονομία του πολέμου

Απορρόφηση μεγάλου μέρους του παραγωγικού πλεονάσματος

- Οι δυνατότητες της βιομηχανίας,
- οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις και στον τομέα των στρατιωτικών εξοπλισμών,
- η ανάγκη εξοπλισμού, εφοδιασμού και συντήρησης των γιγαντιαίων στρατιωτικών μηχανισμών

απαιτούσαν πλέον την διάθεση μεγάλου μέρους του πλεονάσματος του παραγωγικού πλεονάσματος για την προετοιμασία του πολέμου.

Ο ναυτικός ανταγωνισμός

- Ο ναυτικός ανταγωνισμός,
- το επιστέγασμα του ανταγωνισμού των εξοπλισμών σε αυτή την περίοδο

απαιτούσε μυθικά κονδύλια για την κατασκευή και τη λειτουργία ολόκληρων στόλων από μεγάλα θωρακισμένα πολεμικά πλοία.

Ολοκληρωτικοί πόλεμοι

- Οι κρατικές παραγγελίες που συνδέονταν με τον πόλεμο
- έγιναν προοδευτικά κινητήριιοι μοχλοί της οικονομικής λειτουργίας και ανάπτυξης.
- Μέσα από την οικονομία προετοιμάζονταν οι βιομηχανικές κυρίως κοινωνίες στην ιδέα του ολοκληρωτικού πολέμου.

Ειδική βιβλιογραφία

- Fuller J.F.C., *The Conduct of War, 1789 – 1961*, (1961) Rudgers U.P.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης

- Τι μορφή είχαν οι στρατοί της Παλινόρθωσης – μετά το 1815 – και ποιοι λόγοι τους οδήγησαν σε αυτήν;
- Σε ποιον πόλεμο του 19ου αιώνα επανεμφανίστηκαν οι μαζικοί στρατοί και σε ποιές νέες δυνατότητες στηρίχθηκαν;
- Με ποιον τρόπο επέδρασαν οι αποικιακοί πόλεμοι του 19ου αι. στην ιδέα του πολέμου – περιπέτεια ;

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Γεώργιος Μαργαρίτης,
«Πόλεμος και πολιτική. Από την Παλινόρθωση στον Αποικισμό 1815 – 1913».
Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
<http://eclass.auth.gr/courses/OCRS228/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

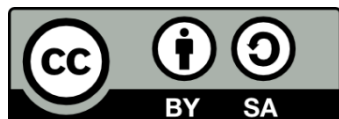
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος 11^{ου} Μαθήματος

Επεξεργασία: Γαβριέλα Λ. Μαζαράκη
Θεσσαλονίκη, Χειμερινό Εξάμηνο 2013 – 2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

